

УДК 378:37.011.3-051:796:37.043.2-056.2

*Куртова Г.Ю., Архипов О.А, Короп М.Ю., Гамов В.Г., Вертель О.В.***ВИЗНАЧЕННЯ ВІДНОШЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ**

У статті розглянуто проблеми сучасної професійної підготовки майбутніх учителів, особлива увага приділена знанням теоретичних засад інклюзивної освіти, як необхідній складовій професійної майстерності вчителя фізичної культури сьогодення. Представлено результати анкетування студентів випускних курсів, що до обізнаності та відношення до професійної діяльності в інклюзивних класах. Доведено необхідність удосконалення процесу підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у сучасній школі відповідно до вимог інклюзії.

Ключові слова: *інклюзивна освіта, особливі освітні потреби, професійна діяльність, студенти, майбутні учителі фізичної культури.*

Постановка проблеми Підготовка вчителів на якісно новому рівні є одним з важливих державних пріоритетів [3, 10, 11]. Модернізація системи освіти в країні ставить перед вищою школою завдання докорінного покращення професійної підготовки майбутніх фахівців [6, 7, 8, 9, 10]. Сьогодні дуже актуальною є потреба у висококваліфікованих фахівцях з достатнім рівнем знань та володінням формами і методами роботи у інклюзивному освітньому середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна система професійної підготовки спеціалістів з фізичної культури в основному спрямована на озброєння студента певним об'ємом знань і навичок, необхідних для методичної, викладацької та організаторської роботи [3, 4, 8, 9, 10, 11]. У той же час з урахуванням змін, що відбулися за останні роки, актуальною є проблема покращення якості професійних знань, умінь і навичок майбутніх спеціалістів, що вимагає удосконалення всіх складових освітнього процесу [9, 10, 11].

Вагомий внесок у розвиток концептуальних засад професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в Україні зробили такі вітчизняні вчені, як О.А. Архипов, Л.В. Безкоровайна, В.Г. Беспутчик, Н.Г. Бишивець, Е.С. Вільчковський, С.С. Єрмаков, В.О. Кукса, М.О. Носко, В.М. Платонов, Л.П. Сущенко, Б.М. Шиян та інші.

Існує багато досліджень, у яких розкриті проблеми навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітніх навчальних закладів (М.М. Безруких, О.Д. Гонев, С.П. Єфімова, Т.Д. Ілляшенко, В.Г. Петрова), побудови педагогічних моделей інклюзивного навчання (В.І. Бондар, А.А. Колупаєва, В.В. Назаріна, В.М. Синьов), формування готовності педагогічних працівників до інклюзивного навчання (Н.В. Зброєва, Л.В. Савенко, Г.О. Сіліна, І.В. Юхимец та ін.).

Метою дослідження є визначення відношення майбутніх учителів фізичної культури до роботи у інклюзивних класах.

Результати дослідження. Розглядаючи професійну підготовку спеціалістів з фізичного виховання в контексті нашого дослідження, вважаємо за потрібне виділити такий напрямок – особиста фізична й мотиваційна готовність до професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі. Професійна мотиваційна спрямованість майбутнього вчителя фізичної культури до діяльності в інклюзивному класі включає в себе: 1) активно-позитивне ставлення до цієї діяльності, тобто інтерес до неї; 2) усвідомлення її професійно-соціальної та особистісної значущості; 3) прагнення вдосконалювати свої знання, вміння та навички; 4) загальну спрямованість на обрану професію.

Мотиваційний критерій готовності майбутнього вчителя фізичної культури визначається нами як система усвідомлених та особисто привласнених потреб і мотивів удосконалення життєдіяльності на засадах самореалізації особистості у професійній сфері, яка передбачає правильний вибір професії, що дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку, самовиховання і самоосвіти відповідно до об'єктивно заданої програми професійного і особистісного розвитку.

При визначенні ознак мотиваційного критерію та відповідних їм рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до їхньої професійної діяльності у інклюзивному освітньому просторі враховано характер усвідомлення важливості значення рухової культури і спорту в житті кожної людини, бажання постійно вдосконалювати свою майстерність, ставлення до майбутньої професії, прагнення опанувати новими знаннями в означеній сфері.

Анкетування дозволило встановити загальні тенденції у мотиваційній сфері майбутніх вчителів фізичного виховання щодо обраної професії, та дотримання й усвідомлення студентами компоненту технологій, що використовуються у інклюзивній діяльності.

Серед домінуючих причин вибору професії вчителя студенти назвали такі: "бажання займатися руховою культурою з дітьми", "сприяти укріпленню здоров'я та фізичному розвитку підростаючого

покоління", "любов до дітей", "бажання займатися тренерською роботою". Але були повністю протилежні відповіді: "Не було іншого вибору", "за бажанням батьків", "за прикладом друзів" – 23,6 % всіх опитаних.

На питання "Чи сподобалося Вам працювати на посаді вчителя фізичної культури під час педагогічної практики?" більшість студентів (61 %) відповіли ствердно. Серед позитивних моментів у роботі вчителя студенти відмічають: "захоплення фізичною культурою дітей молодшої школи" і зауважують на складність залучення до рухової активності дітей середнього та старшого шкільного віку; "приємні відчуття від навчання новим руховим вмінням, від усвідомлення себе вчителем". Очевидно, такі студенти спрямовані на педагогічну діяльність, керуються переважно соціально-професійними мотивами. При цьому тільки 32,7 % із них відповіли, що дійсно мають бажання працювати вчителем фізичної культури у школі після закінчення ВНЗ. 23,6 % віддають перевагу роботі тренера. Таким чином, загальна кількість бажаючих працювати за фахом – 56,3 %. Серед негативних явищ, які впливають на бажання працювати за спеціальністю, студенти називають: "непристизність професії", "погану, або взагалі відсутність матеріально-технічну базу", "відношення суспільства до роботи вчителя взагалі й фізичної культури зокрема", "велику відповідальність і неадекватну зарплатню".

Враховуючи важливість впровадження уроку з фізичної культури в інклюзивному класі нами було проведено анкетування з метою визначення готовності студентів до роботи в школі в інклюзивних класах.

У анкетуванні взяли участь студенти, які у 2017-2018 навчальному році будуть працювати у ЗНЗ: 40 студентів спеціалістів та 15 магістрів VI курсу.

На запитання: "Чи знаєте ви що таке інклюзивна освіта?" всі студенти дали ствердну відповідь.

На питання, що до особистого ставлення відносно впровадження інклюзивної освіти до навчально-виховного процесу у ЗНЗ 50,9 % зазначили своє позитивне ставлення, 40 % – негативне, та 10 % не визначились з відповіддю.

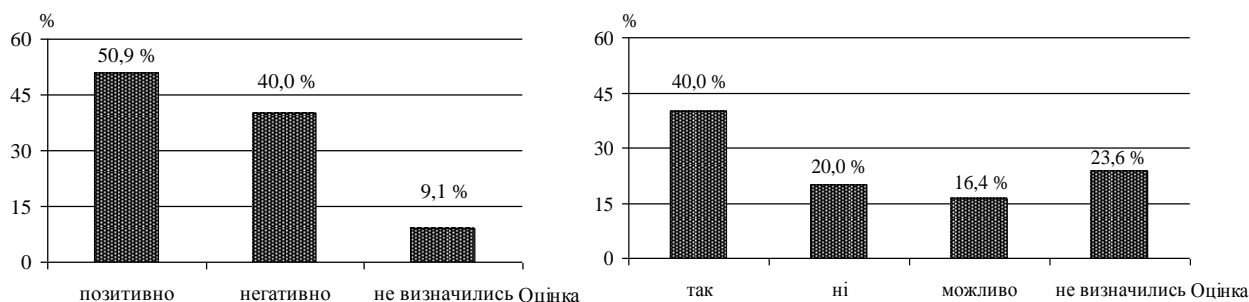


Рис. 1. Відношення студентів до інклюзивної освіти

Більшість студентів позитивно відносяться до впровадження інклюзивної освіти, як показали наші дослідження достатньо велика кількість студентів мають негативне відношення, подальші відповіді дали змогу визначити чому так сталося.

При впровадженні інклюзивної освіти, на нашу думку, всі діти повинні мати рівні права і нерозуміння цього пріоритетного права всіх без обмежень дітей випускниками факультету фізичного виховання відображає негативні тенденції у нашому суспільстві.

Сьогодні в Україні відбувається формування нової освітньої політики, яка передбачає включення кожної дитини у загальноосвітній процес і тим самим забезпечує реалізацію її права на освіту [3, 8].

Основою концепції інклюзивної освіти є принцип, що всі діти і молоді люди, незважаючи на різне культурне й соціальне походження та різні рівні навчальних можливостей, повинні мати однакові можливості у навчанні в усіх типах закладів освіти [2].

Відповідно до Конвенції ООН про права інвалідів та інших міжнародних документів, необхідними умовами для отримання якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами є: вміння педагога здійснювати індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу, оцінювати розвиток дитини на основі об'єктивних спостережень за її розвитком, розробляти індивідуальні навчальні програми, тісно співпрацювати з батьками дитини та іншими фахівцями. Звичайно, що для виконання цих та інших завдань педагогу потрібна допомога – з боку адміністрації навчального закладу, з боку інших фахівців, з боку батьків. Але найбільш важливою для педагога є надання допомоги під час самого навчального процесу. Саме надання такої допомоги і є основною метою діяльності асистента педагога (асистент вчителя, асистент вихователя).

Основні завдання асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням полягають в адаптації змісту та методів навчання до можливостей і потреб дитини з особливими освітніми потребами та застосування під час уроку системи корекційних заходів, спрямованих на опанування навчального матеріалу [1].

Асистент вчителя повинен разом з учителем забезпечувати виконання навчальної програми та допомагати учням з порушеннями психофізичного розвитку набувати знань, вмінь та навичок, що будуть їм необхідні для повноцінного життя в класі, школі, суспільстві.

Наступні питання дали нам змогу визначити рівень обізнаності студентів-випускників, що до організації навчально-виховного процесу у інклюзивному класі. На запитання: "Чи повинен в інклюзивному класі на уроках присутній асистент вчителя?". 40 % студентів відповіли ствердно, 20 % вважають, що на уроці немає необхідності у присутності асистента вчителя, 23,6 % відповіли "можливо" та 16,4 % не визначились з відповіддю. Подібна статистика зберігається у відповідях, що до обізнаності особливостей організації простору, співпраці з батьками та фахівцями з інклюзивної освіти, розробки індивідуальних навчальних програм та інших не менш важливих питань. Як бачимо 60 % студентів не знають особливостей організації та проведення уроків в інклюзивному класі, ще на рівні знань у респондентів велика прогалина, що на нашу думку відображається у негативному ставленні та небажанні працювати в інклюзивному класі.

На завершення хотілося б навести загальновідомий факт, що якість навчально-виховного процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні чи психічні обмеження, у дитини завжди є резерви для розвитку, використання яких може суттєво поліпшити якість її життя. У класах, де навчаються учні з різними рівнями розвитку та здібностей, педагоги мають підтримувати один одного у застосуванні найефективніших стратегій навчання. Якщо у школі створено доброзичливу, невимушену атмосферу, якщо тут визнають унікальність кожного (і педагога, і учнів) та підтримують їх, це суттєво підвищує ефективність навчання.

Школа, клас мають стати рідними для учнів та їхніх родин. Батьки дітей з особливими потребами обов'язково повинні бути залучені до навчально-виховного процесу. Постійна соціальна взаємодія в різноманітних умовах, за різних обставин, в різних ситуаціях зближує учнів, виробляє емпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, відчуття захищеності.

На нашу думку, найголовніша роль асистента учителя – створення корекційного середовища для дитини з особливими освітніми потребами. Виконуючи свою місію, асистент учителя повинен стати для такої дитини наставником, вихователем, другом, який щохвилини, щосекунди, щомиті поруч. Він розуміє не лише слова і думки дитини, а й її погляд, відчуття, душевний стан.

Нам було цікаво як студенти відповіли на питання чи готові вони працювати в інклюзивному класі 40 % відповіли так, 20 % ні та 16,4 % не визначились з відповіддю, 23,6 % зазначили, що взагалі не планують працювати за спеціальністю.

"Діти – наше майбутнє". Але від кого залежить майбутнє наших дітей...? Сьогодні змінилися вимоги і до вчителя, і до учня. Становлення і розвиток суспільства породжує гостру необхідність в педагогах, що володіють високою професійною компетентністю, і спроможні створити особистість, незалежну, творчу, а особливо дати знання дітям які навчаються в інклюзивних класах.

Аналіз сучасної системи знань дозволив нам визначити, що викладачі у своїй роботі дуже рідко звертають увагу на особливості рухового, психологічного розвитку дітей з особливими освітніми проблемами. Загальні питання теорії та методики інклюзивної освіти нерозкриті взагалі, що не відповідає потребам та вимогам сьогодення. Ми вважаємо, що кожний викладач повинен намагатися донести до студента важливість рівних прав та можливостей в освітньому просторі кожної дитини. А для того, щоб відчувати себе впевнено під час роботи у інклюзивному класі студенту необхідні різнобічні знання та навички, яких він має набути не тільки в аудиторії, а і під час педагогічної практики.

Висновки Сучасна система професійної підготовки фахівців з фізичної культури в системі вищої професійної освіти розглядається як цілеспрямований, організований педагогічний процес, що гармонійно поєднує отримання фундаментальних знань в галузі фізичної культури. Цей процес передбачає оволодіння теорією та методикою фізичного виховання й розвитку дітей, а також методикою ознайомлення з функціонуванням організму людини. Всі перелічені складові необхідні для ефективної роботи з фізичного виховання, формування сфери мотивації та потреб, яка свідчить про свідоме відношення студентів до майбутньої професії, оволодіння адекватними методами професійної діяльності.

Більшість студентів не мають досвіду роботи в інклюзивному класі та зовсім не готові до роботи. На нашу думку, якщо б студенти спробували працювати в школі з інклюзивною освітою, то результати анкетування мали б інший результат. Адже професія вчителя, а особливо робота в інклюзивному класі дає багато можливостей розкрити свій потенціал та творчі можливості. І наостанок хотілося б зазначити, що для справжнього вчителя кожна дитина – це унікальний і неповторний світ, тобто кожна людина, що навчається має особливі освітні потреби і задовольняти їх необхідно максимально толерантно та творчо.

Перспективи подальших досліджень Проведені нами дослідження дозволили визначити актуальні напрями удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури з урахуванням вимог сучасного інклюзивного освітнього середовища.

Використані джерела

1. Сфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною? Досвід проектної діяльності: методичний посібник / С.М. Сфімова – К.: ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2012. – 152 с.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група "АТОПОЛ", 2011. – 274 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: www.mon.gov.ua

4. Носко М.О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.09 / М.О. Носко. – Чернігів: ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2003. – 419 с.
5. Сіліна Г.О. Формування готовності педагогічних працівників до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами / Г.О. Сіліна – Режим доступу: <http://biog.in.ua/inklyuzivna-osvita-naukovo-metodichnij-jurnal-vipusk-1-harkiv.html?page=6>
6. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): Монографія / Л.П.Сущенко – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 442 с.
7. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 / О.В. Тимошенко. – К., 2009. – 38 с.
8. Куртова Г.Ю. Аналіз сучасної системи підготовки фахівців фізичної культури / Г.Ю. Куртова // Вісник Чернігівського національного пед. ун-ту ім. Т.Г.Шевченка. Вип. 85. Серія: Пед. науки. – Чернігів: ЧНПУ, 2010. – № 85. – С. 56 – 59.
9. Куртова Г.Ю. Використання сучасних технологій у навчальному процесі студентів факультету фізичного виховання / Г.Ю. Куртова, В.Н. Маслов, Н.А. Давидова // Вісник Чернігівського національного пед. ун-ту ім. Т.Г.Шевченка. Вип. 76. Серія: Пед. науки. – Чернігів: ЧНПУ, 2010. – № 76. – С. 258 – 260.
10. Носко М.О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні : [монографія] / Носко М. О., Гаркуша С. В., Воеділова О. М. – К. : СПД Чалчинська Н.В., 2014. – 300 с
11. Гаркуша С. В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретико-методичний аспект : [монографія] / С. В. Гаркуша. – Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2014. – 392 с.

Kurtova G., Arkhipov O., Korop M., Gamov V., Vertel O.

DEFINITION OF ATTITUDE FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE TO PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE INCLUSIVE CLASS

The article deals with the problems of modern professional training of future teachers, special attention is paid to the knowledge of the theoretical foundations of inclusive education as a necessary component of the professional skill of the teacher of physical culture of the present.

The results of the questionnaire of graduate students, which are related to the awareness and relation to professional activity in the inclusive classes, are presented. The necessity of improving the process of preparation of future teachers of physical culture in the modern school is proved in accordance with the requirements of inclusion.

Taking into account the importance of introducing the lesson on physical culture in the inclusive class, we conducted a questionnaire to determine the readiness of students to work in school in inclusive classes.

The survey was attended by students who will work in the NEC for the following academic year: 40 students of specialists and 15 Masters of the VI course.

With the introduction of inclusive education, all children should have equal rights and misunderstandings of this priority right of all children without restrictions, graduates of the faculty of physical education reflect negative trends in our society.

Today, in Ukraine, a new educational policy is being developed, which involves the inclusion of each child in the general education process and thus ensures the realization of her right to education.

The basis of the concept of inclusive education is the principle that all children and young people, despite their different cultural and social backgrounds and different levels of educational opportunities, should have equal educational opportunities in all types of educational institutions.

We were curious how students answered the questions whether they were ready to work in the inclusive class. 50% answered yes, 40% did not define the answer, 10% indicated that they did not plan to work in the specialty at all.

Many students do not have the experience to work in the inclusive class and are not ready at all. In our opinion, if the students tried to work at an inclusive school then the results of the survey would have had a different result. After all, the profession of a teacher, and especially the work in the inclusive class, gives a lot of opportunities to reveal their potential and transfer their experience to children.

Key words: *inclusive education, special educational needs, professional activity, students, future teachers of physical culture.*

Стаття надійшла до редакції 17.08.2017